

Eina nuo 1988 m. spalio 28 d.

LPKTS puslapis interne: <http://www.lpkts.lt>

LIETUVOS POLITINIŲ KALINIŲ IR TREMTINIŲ SAJUNGOS SAVAITRAŠTIS

* 2016 m. kovo 4 d. *

Partizanų laidojimo vietoje pašventintas paminklas iš lietuviško riedulio

Visoje Lietuvoje žinomas Kaišiadorių rajone, Kruonyje, vykstantis Vasario 16-osios minėjimas, į kurį susirenka minios žmonių iš visų apylinkių. Šiais metais minėjimas buvo ypatingas – Gojaus šile, kur po šv. Mišių vyksta oficialioji dalis, buvo pašventintas paminklas čia užkastiems Laisvės kovotojams. Tai darvienas memorialinis akcentas šioje sakralinėje Kruonio žemėje.

Paminklą žmonės statė nežiūrėdami sau naudos

Paminklą pastatyti seniai planuota, apie tai jau prieš dešimt metų kalbėjo Kruonio seniūnas, bet tada per brangus pasirodė akmuo ir dėl lėšų stokos sumanymo atsisakyta. Tačiau 2012 metais pradėjės dirbtini naujasis seniūnas Audrius Slavinskas atgaivino šią mintį. Tais metais buvo atvažiavęs skulptorius Romanas Kazlauskas, buvo svarstoma, kur statyti paminklą – manyta, kad geriausia vieta būtų miestelio pakraštyje esantis parkelis, pro kurį vingiuoja kelias į Gojaus šilą. Vis dėlto gyventojai pageidavo, kad šile būtų kuriamas memorialinis ansamblis. Paskui kurį laiką šis ketinimas vėl buvo primirštinas, tačiau 2015 metais reikalai pajudėjo iš esmės: Kaišiadorių savivaldybės taryba skyrė lėšų iš Kultūros programos ir Kruonio seniūnija panaudojo jas pirkdama paslaugą – paminklo iškalimą, atvežimą ir kitus darbus. Būtina pabrėžti, kad jei ne darbus vykdžiusių žmonių geranoriškumas ir nesavanaudiškumas, už tokias lėšas paminklo nebūtų... Jau garbaus amžiaus skulptorius R. Kazlauskas parūpino akmens (atrodo, iš giminaičio), paskui pradėjo kalti, deja, dėl sveikatos jau nepajėgė pabaigti, todėl jam pagalbon atskubėjo kolega Gvidutis Švenčionis, kuris ir pabaigė skulptūrinį darbą. Kruonio seniūnijos ūkininkas Eugenij-

jus Cikanavičius surado geradarių, kuriie padėjo atgabenti paminklą ir pastatyti ji – tai žemės ūkio bendrovės „Nemunas“ atstovai. Dėkingas Kruonio seniūnas A. Slavinskas sakė, kad žmonės pasitenkino simboliniu užmokesčiu. Seniūnaitis ir bendruomenės pirmininkas Kostas Garnys, padedamas seniūnijos darbininkų, sutvarkė paminklo aplinką.

Žuvusiųjų partizanų kūnus pri glaudė Gojaus šilas

Kruonio apylinkėse kovojo Didžiosios Kovos apygardos partizanai. Žuvusiuosius stribai išniekindavo Kruonio miestelio aikštėje, paskui užkasdavo Gojaus šile. Žinoma, kad čia užkasti žuvusių Alfonso Aliukevičiaus-Saulės ir Antano Praškevičiaus-Narsuolio būrio partizanų palaikai. Manoma, kad Gojuje užkasta apie 30 nužudytyjų. Taip pat spėjama, kad čia buvo užkassami ir už Nemuno, Pakuonio apylinkėse, žuvusiu Dainavos apygardos partizanų palaikai. Lietuvai atkūrus nepriklausomybę, girininko Jono Kairiūkščio, inžinierius Vytauto Aleksandro Markevičiaus ir muziejininko Eligijaus Juvencijus Morkūno iniciatyva pasistengta deramai įamžinti žuvusiu dėl Tėvynės atminimą. 1990 metais J. Kairiūkščio iniciatyva buvo pastatytas ažuolinis tautodailininko Algio Šalkausko kryžius. 1995 metų vasario 15 dieną aplink kryžių pritvirtinta V. A. Markevičiaus pagaminti baltais dažytis kryželiai, simbolizujantys čia užkastus partizanus. Paėjus miško taku į šilelio gilumą, kairėje stovi V. A. Markevičiaus ir E. J. Morkūno sukurta stogastulpis, pastatytas pažymėti vietai, kurioje 1946 metų vasario 15–16-osios naktį buvo užkasti žuvę trys partizanai.

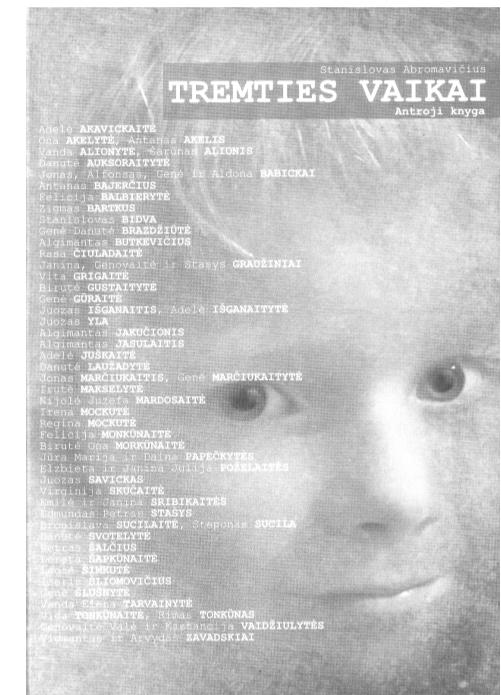
(keliamas į 5 psl.)

Antroji „Tremties vaikų“ knyga pasiekė skaitytojus

Knygos autorius rašytojas Stanislovas Abromavičius sako, kad ši knyga yra ne tik jo, bet ir beveik šimto geranoriškai nusiteikusių žmonių darbo vasis. Tai pušimtis buvusių mažųjų tremtinių, papasakoju sių savo, šeimos, Sibire sutiktų žmonių gyvenimo istorijas, tiek pat jos leidybos rėmėjų, taip pat UAB „Morkūnas ir Ko“ spaustuvės kolektivo, pasistengusio, kad knyga galėtų pabuvoti šiųmetinėje Vilniaus knygų mugėje. Tūkstantis jos egzempliorių pasklės po Lietuvą, kad paliudyti sovietų okupanto nusikaltimus, niekuo nekaltų vaikų kankinimą Sibiro šaliuose, badą, kentėjimą nuo prižiūrinčiųjų savivalės. Juk tada trylikametis vaikas turėjo eiti dirbtini sunkiu viršū darbui, kad padėtu išlikti motinai, mažiem broliukams ir sesutėms. Dauguma paauglių mokyti negalejo.

Pasibaigus tremčiai, tolome Šiaurėje liko daug kapelių neišlaikiusių balsių išbandymų, mirusiu iš bado, nuo ligų. Sugrižę į Lietuvą, vaikai jau buvo suluošinti, turėjo lankytis rusiškas mozyklas, nes lietuviškai nemokėjo gerai rašyti ir skaityti.

Stanislovas Abromavičius sako, kad buvę vaikai tremtiniai šiandien yra aktyvūs mūsų gyvenimo dalyviai. Dauguma jų dalyvavo Sajūdyje, budėjo prie televizijos bokšto ir parlamento tuo sunkiu metu, kai siekėme atkurti ir išsaugoti nepriklausomybę. Pagal kiekvieną mažojo tremtinio gyvenimo istoriją galima būtų parašyti atskirą knygą. Mūsiškę puošia keli šimtai istorinių

nuotraukų, kuriose įamžintos Sibire atsidūrusios šeimos, jų kasdienybė ir klaiki realybė – senelių, tėvų, mažų vaikų laidotuvės...

Kartu pranešame, kad **kovo 17 dieną (ketvirtadienį) 15 val.** LPKTS buveinės salėje (Laisvės alėja 39, Kaune) organizuojamas „Tremties vaikai. Antroji knyga“ pristatymas. Kviečiame dalyvauti visus, kuriems brangi mūsų istorija. Pristatymo metu aukotojai ir knygos herojai gaus po jiems skirtą knygą.

Kitu metu knygą bus galima atsiimti „Tremtinio“ redakcijoje. Knygą galima įsigyti LPKTS knygynėlyje (kaina 10 eurų). „Tremtinio“ inf.

Balandžio 2 d. (šeštadienį) 10.30 val. Kauno įgulos karininkų ramoje (A. Mickevičiaus g. 19, Kaune) įvyks Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sajungos atskaitinis rinkiminis suvažiavimas.

Delegatus kviečiame dalyvauti.

Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sajungos XXIII suvažiavimo darbotvarkė

9–10.30 val. delegatų registracija,

10.30 val. suvažiavimo pradžia,

10.55 val. suvažiavimo svečių pasiskymai,

11.15 val. LPKTS pirmininko, LPKTS valdybos veiklos atskaita. LPKTS metinė finansinė atskaita, Revizijos, Etikos ir procedūrų komisių atskaitos,

11.55 val. pasiskymai dėl atskaitų, LPKTS suvažiavimo nutarimų (Nr. 1, 2, 3) dėl atskaitų tvirtinimas,

12.20 val. LPKTS pirmininko, valdybos, Revizijos komisijos, Procedūrų ir etikos komisijos rinkimai,

12.20–12.50 val. pietų pertrauka (slaptas balsavimas),

12.50 val. LPKTS Garbės pirmininko vardo suteikimas,

13 val. politinės aktualijos,

13.20 val. diskusijos,

13.50 val. koncertas,

14.20 val. balsų skaičiavimo komisijos protokolų paskelbimas,

14.40 val. naujai išrinkto LPKTS pirmininko kalba, LPKTS pirmininko pavaduotojų tvirtinimas,

15 val. vėliavų išnešimas.

Šiaulių filialo susirinkime

Vasario 24 dieną Šiaulių apskrities Povilo Višinsko viešosios bibliotekos konferencijų salėje įvyko LPKTS Šiaulių filialo ataskaitinis susirinkimas-konferencija. Į susirinkimą atvyko mieli ir laukiami svečiai – LPKTS pirmininkas dr. Gvidas Rutkauskas, LPKTS valdybos pirmininkė Rasa Duobaitė-Bumbulienė, LPKTB Šiaulių skyriaus pirmininkė Elzė Bagdonienė, TS-LKD Šiaulių skyriaus pirmininkas – kandidatas į LR Seimą Tomas Petreikis, Šiaulių kultūros centro Renginių organizavimo skyriaus vedėja Goda Gargaitė, ŠU dėstytoja, TS-LKD Šiaulių skyriaus pirmininko pavaduotoja – kandidatė į LR Seimą prof. Gedrė Čepaitienė. Susirinkimą pradėjo Šiaulių kultūros centro choras „Tremtinys“ – su- giedojome Lietuvos himną. Toliau se-

kė tylos minutė, nebuvo pamiršti ir jubiliatai, atskirai paminėtas LPKTS Garbės pirmininko Balio Gajausko jubiliejus. Visiems jubiliatams sugiedota „Ilgiausių metų“.

Sveikindamas LPKTS pirmininkas akcentavo, kad „mūsų stiprybė – mūsų vienybė“, ir kad mūsų patirtis reikalinga bendraujant su jaunimu. Valdybos pirmininkė pasidžiaugė, kad Šiaulių filialas yra aktyvus, veiklus, palinkėjo gero darbo, nepavargti. Kiti kalbėjusieji pasidžiaugė bendradarbiavimu, palaikymu vienikitų sprendžiant svarbius reikalus.

Filialo pirmininkė Valerija Jokubauskiene pristatė ataskaitą apie nuveiktus darbus, pasidžiaugė, kad per štiek metų pirmą kartą Vasario 16-ąją iškildingas miesto vėliavos pakėlimas buvo patikėtas buvusiai tremtinei – fi-

lialo pirmininkei. Šiauliai išgirdo, kad buvę tremtiniai yra garbingi, dori, tikri Lietuvos patriotai.

Revizijos komisijos pirmininkė Angelė Marcinkienė pristatė filialo finansinę padėtį. Filialo finansininkė supažindino su 2016 metų sąmata. Filialo taryba buvo papildyta vienu nauju nariu. Išrinkti delegatai į LPKTS XXIII suva-

žiamą. Perskaitytas nutarimas. Susirinkimą apibendrino LPKTS Šiaulių apskričių koordinatorius Algirdas Šapoka. Susirinkimą-konferenciją baigėme giedodami „Lietuva brangi“. Toliau diskusijos tęsėsi prie arbato puodelio.

**Valerija JOKUBAUSKIENĖ,
LPKTS Šiaulių filialo
pirmininkė**

Akla teisybė

Dabar daug rašoma, kalbama ir per televiziją aiškinama, kaip žiauriai A.Hitlerio valdymo laikotarpiu nukenčėjo žydų tauta. Pabrėžama ir tai, kad prie jų naikinimo prisidėjo lietuviai, kad esame žydšaudžių tauta. Kam neteko sudurti su tikrove, tas gali ir patikėti.

Noriu aprašyti, kiek man teko asmeniškai pažinti žydus. Man jau 87 metai, taigi esu dar smetoninis vaikas. Mano gimtinė buvo Šiaulių valsčiaus Margių kaime. Nuo Zoknių aerodromo ją skyre tik geležinkelis. Menu, kai po kaimus dažnai važinėdavo suvargę žydeliai, supirkinėdami skudurus ir kitas atliekas. Žmonės kalbėdavo, kad mieste jie gyvena visai poniskai. Tikrai, Šiauliouose tada gyveno daug žydų. Tai daktarai, inžinieriai, stambūs prekybininkai, amatininkai. Paprastų darbininkų, tarnų tarp jų nebuvu. Nebuvu ir girtuoklių ar kitų nusikaltėlių. Tad mūsų valdžia jokių konfliktų su žydais neturėjo.

1940 metais, kai Raudonoji armija įsiveržė į Lietuvą, daug žydų ją sutiko su gėlėmis ir sveikinimo šūkiais. Netrukus naujoje valdžioje atsirado nemažai žydų. Kitą pavasarį, prasidėjus žiauriems trėmimams ir areštams, tarp nukentėjusių žydų nebuvu. Žydai – gudri tauta, mokanti greitai prisitaikyti prie naujų aplinkybių. Daug jiems padeda ir sukauptas kapitalas. Artėjant vokiečių frontui, nemažai žydų pasitraukė į Sovietų sąjungos gilumą.

Likusiems žydams naciai buvo labai žiaurūs. Juos suvarė į spygliuota viela užvertus gardus, vadinamus getais, kuriuos saugojo ginkluoti kareiviai. Stipresnius žydus varė į sunkius darbus, pusbadžiu laikė getuose silpnėnus – senelius, vaikus. Visi buvo pažymėti geltonomis šešiakampėmis žvaigždėmis. Į darbą ir iš darbo žydus gatvės grindiniu varė ginkluota sargyba. Baisiai atrodė toks žmonių pažemintinas ir žodžiais nenusakomas žiaurumas, kai vyko jų šaudymas. Pasmerktiesiems padėti buvo neįmanoma, nes sargybiniams įsakytą šaudyti tokius gelbetojus. Tokių aukų buvo net tarp šaudytojų: tu nešausi, tave nušaus. Karas nepripažista gailėsčio.

Man tada buvo 13 metų. Atsimenu, kai į mūsų sodybą, apaugusią medžiais ir krūmais, slapta trumpam pabėgė iš

Zoknių aerodromo sunkiai dirbantys žydai (daugiausia moterys), prašydauro duonutės. Mama, nors ir labai bijoda ma vokiečių keršto, juos sušelpdavo. Buvo nemažai lietuvių ūkininkų, kunių, kurie slėpė žydų šeimas ar jų palikitus vaikučius. Žinau tokį Antaną Dijoką, gyvenusį Šiaulių valsčiaus Einoraičių kaime, kuris užmaskuotame sandeliuke net porą metų slėpė keturių asmenų žydų šeimą. Ne kartą vokiečiai čia darė kratą, bet paslėptų neužtkito. Tik Dievo pagalba visi išliko sveiki.

Taip jau nutiko, kad 1948 metų rudenį mane areštavo Šiaulių NKVD, kaip Sovietų sąjungos priešą. Pirmieji tardymai vyko Šiaulių saugume. Tardytas buvo kariškis, žydas Vladimiras Bilkevič – storas, pilvotas ir labai piktas. Jo smūgius ir aštrius „banano“ kirčius ir dabar prisimenu. Po dvių savaičių mane pervežė į Vilniaus KGB rūsius. Čia tardė šiek tiek ramesnio būdo rusų tautybės kapitonas. Po aštuonių mėnesių sunkaus kalėjimo režimo išgirdau nuosprendži – 10 metų nelaisvės. Teko „paviešeti“ Sibiro ir Kazachstano specialiuose lageriuose. Teko matyti nemažai žydų, dirbančių lagerių viršininkais ir jų pavaduotojais, kaliniams jie negalėjo būti geri. Tiesa, viename Sibiro lageryje valytoja buvo pagyvenusi žydė. Valytojos pareigos yra pačios lengviausios, palyginus su miško kirtimais. Tik mūsų valytoja Sorė labai ikyriai skudsavosi, dejuodavo. Net silpnesniu už save praše talkos valant baraką.

Po „draugo“ Stalino mirties lagerių režimas ėmė lengvėti. 1956 metų pavasarį aš jau be sargybos Kazachstano sritis Karagandos rajono Džiumabeko lageryje ganiau didžiulę karvių bandą. Turejau „žirgą“ nekaustyta – viena akele ir iš tolo suskaitomas kauleliais. Atrodė tikras lagerininkas. Vietoje balno teko persimesti savo vatinuką, kad sėdynė liktų sveika. Stepių platybėse rai tai vis vien geriau.

Tuo metu daug politinių kalinių jau išleido į laisvę. Į jų vietą atveždavo kriminalinių. Senbuvės privailegio supažindinti naujokes su čia vykstančiais darbais. Vieną rytą kartu su melžėjomis atėjo apie 40 metų žydė – būsima pie menė. Pasiūliau jai sėsti ant savo „žirgelio“. Ji prisipažino bijanti arklių. Ka

gi, tekė paskui bandą eiti pėsčiomis. Po kurio laiko naujos piemenės niekur nesimatė. Net nusigandau, ar nepaklydo? Vakarop jis atsirado prie melžimo užtvaros. Labai skundėsi melžėjoms, kad be galio pavargo lakstydamas paskui bandą. Tas pats vyko ir kitomis dienomis. Aš nutylėjau. Negi barsiesi su vyrėne moterimi? Be to, laukiau laisvės dokumentų. Tik mintyse džiaugiaus, kad lageriuose žydų beveik nebuvo.

1956 metų rugpjūtį aš laisva grįžau į Šiauliaus. Iš „ten“ grįžusiems buvo be galio sunku susirasti darbą. Tik sumelavus savo gyvenimo aprašymą, Šiaulių autoūkio kadru skyrius mane priėmė į konduktorės pareigas. Porą savaičių teko mokytis naujų žinių. Dėstė autoūkio inžinierius. Buvau laiminga. Tik nusigandau pamačiusi direktorių. Tai buvęs šiauliškis mano tardytojas V. Bilkevičius, tas pats veidas, tas pats didžiulis pilvas... Norėjau spruktis kuo toliau. Namiškiai patarė surizikuoti – juk praėjo devyneri metai, gal neprisimins, juk daug bus praleidęs tokį „antisovietinių nusikaltėlių“, o mano priduoti dokumentai – „švarūs“. Kasdien į darbą ėjau su didžiule baime, tad iškentėjau čia vos pusmetį. Parašiau pareiškimą, kad noriu mokytis. Atleido be priekaištų. Be galio džiaugiaus, gavusi pirmą, naują darbo knygelę. Tik dažnai pagalvodavau, kad gerai Bilkevičius dirbo tardytoju, nes jam patikėtos didelės transporto įmonės direktoriaus pareigos.

Po daugelio metų vaikščiodama K. Donelaičio kapinėse, netycia užtkau V. Bilkevičiaus kapą. Kažkas jis prižiūri. Aš čia nepadedu nei gėlytés, nei žvakutės. Bet pykčio jam nejaučiu. Žemė visus vienodai priima...

Keletą metų dirbau Nestandartinijų įrengimų gamykloje. Čia meistrubuovo žydas Leiba Lipčicas. Nors gana smalsus ir landus žmogus, bet sugyvenome gerai.

Po Lietuvos Atgimimo kūrėsi naujos patriotinės organizacijos. Šiauliuje atsirado ir Žydų namai. Jieims vadavavo minėtas Leiba Lipčicas. Sužinojau, kad ten renkamos žinios apie žmones, gelbėjusius nuo mirties žydus. Kaip pažiūtam, L. Lipčicui priminė apie A. Dijokų šeimą iš Einoraičių kaimo. Nurodžiau slepiamųjų varodus ir pavardestes. Po kurio laiko jo už-

klausiau, ar turi kokių žinių apie tai. Vadovas trumpai atsakė, jog archyve A. Dijoko pavardės nėra. Gal ir taip. Tik žinau, kad archyvu aklai tikėti negalima. Man teko KGB archyve skaityti savo politinės kalinės bylą. Radau daug netiksliumų. Visai nepaminėti kankinimai tardymų metu, išskraipyti faktai. Ar negali būti taip ir žydų archyvose? Ar ne per daug jie pasauliu skundžiasi kančiomis, o apie savo klaidas nutyli? Pakankamai Lietuvoje yra prisiukslinė.

Skaudu girdėti, kad žydai mus vadināja žydšaudžiais, kad pagrobėme visą jų turštą. Reikia dar kartą priminti, jog tada Lietuvoje šeimininkavo naciai. Jie buvo žiaurūs ir žydamas, ir savo belaisviams. Nedraugai buvo ir lietuviai. Slėgė didžiuliai mokesčiai. Ūkininkui teko atsiskaityti už vištą kiaušinius, už karvutę – sviestu, už avį – vilnomis ir t.t. Miestuose – vos ne badas. Gaudomas jaunimas į Vokietiją sunkiemis darbams, siuntė į frontą neapmokyti virus ir vertė dalyvauti žydų naikinime. Su vokiečiu nepajuokausi: tu nešausi, tave nušaus. Netikiu, kad savo malonumui galima šauti į tau nenusikaltus žmogų. Persavo ilgą amžių né vieno lie tutvio žydšaudžio nesutikau.

Nerausdamis žydai dar reikalavo, kad būtų grąžinamas turtas, likęs anuomet Lietuvoje. Taip, suvarant į getą, iš jų pinigai ir brangenybės buvo atimti, bet tai – nacių įsakymas. Bėgdami iš Rytų fronto jie viską degino. Dūmai virto fabrikai ir kiti pastatai. Iš Šiaulių miesto liko tik griuvėsiai. Sugrįžus sovietams, kas dar buvo nesugriūta, pagal lygybę ir brolybę, viskas konfiskuota. Kodėl žydai pamiršo istoriją?

Jie gedrūs, labai vieningi, apskrūs, silpnesnį apgauti – jų įgimta „dorybė“, nors akyse – labai mandagūs.

Dabar žydai vėl klesti. Jų rankose – pasaulio kapitalas, kuris atveria visus kelius. Net iš holokausto išpeša sau naudos ir žmonijos užuojaautos. Pavarstytina, kaip baisiau mirti, ar nuo staigaus šūvio, ar pamažu, net dešimtmeciais kentėti badą, šaltį ir beviltiskai užmerkti akis svetimoje žemėje?

Žydai sugebėjo iškovoti genocido pripažinimą, o tautos, vergavusios Sovietų sąjungos gniaužtuose – ne.

Marija BLAŽYTĖ-RIMKIENĖ

Įvykiai, komentarai

Ar visos knygos – vaistas nuo kvailumo?

Teko girdėti tokį šmaikštų pokalbi: vienas paklausė – ar yra vaistas nuo kvailumo? Jam atsakė – yra! Skaityti knygą!

Visa tai prisiminiau ne šiaip sau – ne pamenu, ar kada nors anksčiau Vilniaus knygų mugės išvakarėse būtų kilięs toks ažiotažas dėl dviejų knygų. Kalbu apie Rūtos Vanagaitės knygą „Mūsiškiai“ ir Neringos Putinaitės „Nugenėta pušis“. Tačiau lyginti šių knygų tikrai neketinu, nes viena iš jų téra pigus būdas spekuliuoti 20 amžiaus tragedijai užsidirbtį „gražaus pinigo“, kita – mokslienis darbas, studija, deja, patekusi į aršią „patriotų – nepatriotų“ diskusiją ne dėl savo esmės, tai yra dėl premijos, bet dėl vieno iš studijos objektų – poeto Justino Marcinkevičiaus. Nors veikalai, kuriame mokslininkė nagrinėjo ateizacijos procesus sovietinėje Lietuvoje, esmė yra išsiaiškinti, kokią įtaką visuomenei darė asmenybės, kolaboravusios su režimu, daugybė mūsų tautiečių pasipiktino autorės neva šventvagiškumu – kaip ji drėgo suabejoti mūsų poeto J. Marcinkevičiaus tyrumu? Atkreipkite dėmesį, kas labiausiai piktinosi – ogi buvę sovietiniai veikėjai ir tie, kurie kolaboravimą sovietmečiu supranta kaip darbą „vardan Lietuvos“. Visi kiti – labiau neįsigilė į problemos esmę žmonės, kurių patriotiškomis nuostatomis abejojti nėra jokio pagrindo.

Gal mokslinė knyga nebūtų sukėlus tiek triukšmo, jeigu ne nelemtaiji Patriotų premija, kurią skiria Krašto ap-

saugos ministerija: premijos skyrimo komisija nutarė, kad veikalas vertas apdovanojimo, tačiau ministras socialdemokratas Juozas Olekas vienašališkai nutarė panaikinti komisijos sprendimą, mat jo požiūris į J. Marcinkevičių nesutampa su knygos autorės ižvalgomis. Tai sukėlė didelį nustebimą akademiniuose sluoksniuose, bet dar didesnį – visuomenėje. Pirmieji stebėjosi, kaip krašto apsaugos ministras gali spręsti apie mokslinį darbą, kuris nesusijęs su jo kompetencija, antrieji, tai yra, visuomenė, piktinosi N. Putinaitės „ižūlumu“. Visi dėstė savus argumentus ir kontrargumentus...

J. Olekas pareiškė, kad jis pats per Sajūdžio mitingus stovėjo tribūnose J. Marcinkevičiui už nugaros ir skandavo su visa tauta „Lie-tu-va!“. Bet ministras šikartą pasakė nevisą teisybę – už J. Marcinkevičiaus nugaros stovėjo ne jis vienas, bet visas pažangusis proletariato avangardas – komunistų partija, jau persirengėjanti nacionaliniu drabužiu. Štai taip ji, lindėdama už poeto nugaros, ir perėjo į naują erą – Lietuvos nepriklausomybę. Čia kyla klausimas – ar poetas nematė, kas stovi už jo nugaros, ar nenorėjo matyti? O gal ten savi stovėjo, anot R. Vanagaitės, „mūsiškiai“? Apie tai, beje, irgi kalbama N. Putinaitės „Nugenėtoje pušyje“.

Jeigu kai kuriems nepatinka tiesmukiškas klausimas – ar J. Marcinkevičius kolaboravo su sovietų režimu –

galima paklausti kitaip: ar J. Marcinkevičius kovojo su sovietų okupantu? Nieko panašaus – jau ko ko, bet disidente etiketės poetui J. Marcinkevičiui nepridėsi. O juk, kaip sakė kitas didis mūsų tautos poetas Jonas Aistis: „Vie nuivienas žodis būt Tave apgynęs, / Bet varge Tu vieno jo pasigedai...“ J. Marcinkevičius turėjo žodį, tačiau Virgio Valentiniavičiaus pastebėjimu, net J. Marcinkevičiaus „Katedra“ yra gryna antibažnytinis kūriny, nepaisant mūsų interpretacijų. O gal jau pamiršome, ką J. Marcinkevičius sakė apie Bažnyčią? Prisiminkite – „Aš kaltinu visus visus, išmokiusius lietuvių nuolankumo. Tačiau labiausiai kaltinu bažnyčią, nes ji išmokė žmogų atsiklaupi. O atsiklaupus galima tik mirti, o ne kovoti.“ Štai jums ir ateizacijos pavyzdys!

Ar galima taip kalbėti apie Bažnyčią, kuri tuo metu, kai J. Marcinkevičius rašė šias eiles, buvo vienintelė institucija, oficialiai besipriešinanti sovietiniams režimui? Nesutinku, jog tai – retorinis klausimas. O kur dar J. Marcinkevičiaus eilės apie Leniną, rašytos 1987 metais...

„O kas nekolaboravo? Visi kažkiek kolaboravo...“ – pasigirdo lyg ir pateisinančiu „argumentu“. Visų pirma – ne visi, tai faktas. Iki pat Sovietų sąjungos subyrėjimo netrūko disidentų. Na, o antra – J. Marcinkevičius toli gražu netas asmuo, kurį būtų galima prilyginti „visiems“. Toks, kaip J. Marcinkevičius, tebuvo vienas žmogus – jis pats.

Ji galima vadinti patriotinės sovietmečio poezijos dainiumi, daugybei mūsų tautiečių žadinusiu patriotiškumo jausmą. Štai čia susiduriame su paradoksu – su sovietais kolaboravęs poetas savo kūryba darė visai nepageidaujamą sovietų valdžiai poveikį – ugdė patriotinę savigarbą, neleido numirti tautinei savimonei (prisiminkime – juk dauge li J. Marcinkevičiaus trilogijos dalykų suvokdavome kaip alegoriją sovietinei okupacijai). Bet kvietimo kovoti su okupaciū sovietų režimu, deja, nerasisime šioje poezijoje nė su žiburiu. Patogūs ir nuolankūs poetai, rašytojai... Štai kur viena iš priežasčių, kodėl taip saugiai jautėsi sovietų valdžios vietininkai Lietuvoje ir kodėl toks gaus „homo sovieticus“ mentalitetas!

Eglė Marcinkevičiūtė-Wittig savo knygoje „Nacionalinės etikos griuvėsiai, arba kaip nužudyti valstybę jos intelektualų rankomis“ netiesioginio kolaboravimo temą irgi neblogai išgvilde no, tiesa, kreipdamas dėmesį į Lietuvą, atkūrusių nepriklausomybę. Keistas sutapimas – didžiausiais jos oponentais buvo irgi socialdemokratų sparnas. Galima pridurti tik tiek, kad tuomet tokį aštrijų diskusijų nekilo. Beje, grįžtant prie „Nugenėtos pušies“, galima tik pasidžiaugti, kad tas „medis“, nors ir be šakų, gerokai užgožė R. Vanagaitės „Mūsiškius“. Čia privalome pripažinti ministro nuopelną.

Gintaras MARKEVIČIUS

Keista, bet ši kartą premjeras buvo teisus

Mokytojų streikas daug kam sukėlė prieštarinę minčių – ar moralu palikti mokinius, ypač dyliktokus, be pamokų? Ar tikrai mokytojų uždarbis attinkta jų atliekamą darbą, ar...? Kas bebūtų kalbama, niekas nesiginčys dėl to, kad Lietuvos švietimo sistemoje problemų daugiau nei pažangos. Viena iš priežasčių – iki nesuvokiamo lygio nubertintas mokytojo profesijos prestižas. Kažkada mokytojas, kunigas, policininkas ir viršaitis buvo neprilygstantys autoritetai. Šiandien šioje draugijoje mokytojas, deja, neįsivaizduojamas. Sutikite – retas mokinys išdrįstų kungią ar tuo labiau policininką pasiūsti „ant trijų raidžių“, o stai mokytoją... Retas mokytojas nėra su tuo nesusidurės. Ir tai tikrai ne mokytojo kaltė – visų pirma mokytojo autoritetą kaip sunki liga pakirto sovietmetis, vertęs mokytojų veidmainiuti arba šlovinti mėlą ir neteisybę. Paskui, jau atkūrus nepriklausomybę, mokytojai buvo palikti vegetuoti iš juokingo atlygio (prisiminkime, kad tuo metu visavadžiai švietimo reguliuotojai buvo tie patys sovietų valdžios veikėjai, persiverčiant LDDP-LSDP), todėl mokyklose beveik nebėlė mokytojų vyru, kurie išėjo ieškoti gerai apmokamo darbo ar verslo. Netrukus mokytojo prestižą galutinai pribaugė kairiųjų-liberaliųjų „intelektualų“ puoselėjamos visagalės „žmogaus teisės“, pavertusios mokytojų nuolankiu mokinio tarnu, parduodančiu jam „paslaugą“... Ar reikia stebėtis, kad mokiniai negerbia mokyto-

jų, jei jų tėvai tokie patys? Pamenate, kuo baigėsi vienos gimnazijos direktoriui, padandžiusiam iš gimnazijos pašalinti ižūlių gimnazistę, užsirūkiusią viešoje vietoje ir taip grubiai pažeidusią mokinį ir gimnazijos taisykles? Taigi...

Trumpai tariant, šiandien bet kuri valytoja gali kritikuoti mokytojų darbą. Deja, vis mažiau piliečių, drėstančių pasakyti, kad kiekvienas mokytojas gali būti valytoja, bet nė viena valytoja negali būti mokytoju.

Sis mokytojų streikas buvo ypatinges politiniu atspalviu, kurį ypač pabrėžė premjero Algirdo Butkevičiaus pasakyta pastaba apie mokytojų profsąjungų vaidmenį. Jauvykstant deryboms tarp Vyriausybės ir streiko organizatorių – švietimo profesinių sąjungų, premjeras prasitarė, kad „kai kurie profsąjungų lyderiai turi tam tikrų ryšių su Rusijos tam tikromis profsąjungų organizacijomis...“. Na ir prasidėjo! Pirmiausia apstulbo švietimo profsąjungų lyderiai, nesitikėjė iš savo bendrapartiečio socialdemokrato tokio pareiškimo, paskui išsižioko opozicijos atstovai, pripažindami, kad jie anksčiau visiškai nesidomėjo švietimo profsąjungų lyderiais (nors seniai matėsi, kad kai tik Vyriausybės vairas atitenka konseruatoriams, profesinės sąjungos ima kelти nuolatinis streikus ar mitingus, o kai socialdemokratams – tylu, ramu) ir kam jie tarnauja, sujudo proletariatas, pasipiltinės mokytojų reikalavimų padidinti atlyginimą.

Vos paskelbės tokį sensacingą pa-

reiškimą, premjeras jau kitą dieną atsiprašinėjo, tarsi patvirtindamas, kad didžiausia jo vadovavimo stiliaus savybė – keisti nuomonę. Tačiau tenka pripažinti, kad A. Butkevičiaus pareiškimas apie su Rusija susijusius Lietuvos profsąjungų lyderius nebuvo laužtas iš piršto. Nors vėliau išgirdome premjero atsitrašymą, tačiau juos žiniasklaida sugebėjo iškreipti taip, kad atrodytų, jog eilinių kartų Vyriausybės vadovas atsižadėjo savo žodžiu. Jis aiškiai pasakė, kad neturėjo mintyse mokytojų, tik norėjo perspėti streikus organizuojančių profsąjungų vadovus, kad prie jų bando šlietis jėgos, norinčios „sukelti chaosą, kurio siekia tam tikros užsienio valstybės“. Nebūtina tikrinti premjero žodžių pagrįstumą – mitinguose bet kas galėjo matyti keistų plakatų, kuriuose buvo kalbama, kad pinigus reikiariai leisti „knygoms, o ne tankams“ –

suprask, krašto gynybai nereikia lėšų, reikia jas atiduoti švietimui. Ar dar reikia klausti, kuri iš užsienio valstybių suinteresouta tokiu „pacifizmu“? Štai tą ir turėjo mintyse premjeras, deja, tik darbą padarė labai neprofesionaliai, palikdamas vietas manipuliacijoms.

Kad premjeras nemelavo, netrukus patvirtino kitos dienos publikacijos populiaruose internetiniuose dienraščiuose – ten pakanka medžiagos, kad suabejotum, pavyzdžiu, Lietuvos profesinių sąjungų konfederacijos pirminku Artūru Cerniauskui, dalyvaujančiu Rusijoje vykstančiuose „seminaruose“, kuriuos organizuoja putinistinės organizacijos, palaikančios agresiją prieš Ukrainą. Idomu, ką jau tokio reikalingo ir vertingo jos gali pamokytis mūsų profesines sąjungas? Tik kaip sukelti chaosą, ko gi daugiau...

Gintaras MARKEVIČIUS

Užsiprenumeruokite „Tremtinį“

Prenumerata priimama bet kuriame „Lietuvos pašto“, „Pay Post“ skyriuje, per „Lietuvos pašto“ laiskininką, paskambinus informacijos tel. 8 700 55 400, internetu www.prenumeruok.lt.

Laikraštis išeina 4 kartus per mėnesį.

Prenumeratos indeksas 0117. Kaina:

1 mėn. – 2,40, 3 mėn. – 7,19, 6 mėn. – 14,40 Eur.

Nelikite be savo laikraščio!

Jonas Smilgevičius

Lietuvos Nepriklausomybės Akto signataras Jonas Smilgevičius gimė 1870 metų vasario 12 dieną greta Alsėdžių būvusiame Šonių kaime (dabar Plungės rajonas) bajorū Mykolo Smilgevičiaus ir Uršulės Ivanauskaitės šeimoje, auginusioje aštuonis vaikus. Mokėsi Mintaujose, Liepojos gimnazijoje, studijavo ekonomiką Karaliaučiaus ir Berlyno universitetuose. Jonui Smilgevičiui buvo 16 metų, kai buvo susidorota su Kęstaičių bažnyčios gynėjais, o bažnyčia nugarauta, jos turtas nusavintas. Jono Smilgevičiaus straipsnių apie šį pirmą masinį žemaičių pasipriešinimą caro politikai 1904 metais išspausdino JAV „Vienybė lietuvininkų“.

1899 metais baigės studijas Berlyne, Jonas Smilgevičius trejus metus dirbo Peterburge Žemės ūkio ministerijoje inspektoriumi. Galima spėti, kad Jonas Smilgevičius buvo Laisvos ekonominės draugijos Peterburge narys, nes Draugijos leidinyje 1902 metais buvo publikuotas rusų kalba jo straipsnis „Lietuvos–Baltarusijos galvijai. – Pienininkystė. Pievos, žolės auginimas, galvijai ir kiaulės“. Dar besimokydamas Berlyne 1895 metais išleido knygelę „Pienininkystė. Lietuvos ūkininkams“. 1905 metais Varšuvoje išleido „Trumpą sviesteininkystės vadovėlį“.

Galima daryti prielaidą, kad brolių Nobelij ipėdinis Emanuelis Nobelis įvertino Jono Smilgevičiaus žinias, gebėjimus ir pasiūlė vadovauti Nobelio pramonės – prekybos įmonių filialui Alfa-Nobel Varšuvos. Įmonė prekiavo pieno separatoriais, ieškojo geriausią sprendimą plėtojant pelningą pieno ir gyvulių ūkį, skleidė naujausias žinias Rusijos imperijos ūkininkams. 1909 metais Alfa-Nobel Varšuvos skyrius išleido Jono Smilgevičiaus „Trumpą pieninkystės vadovėlį“ ir brošiūrėlę „Kaip padidinti iš karvių naudą“. Įmonė leidinius išleido didžiuliais 10 ir 25 tūkstančių egzempliorių tiražais. Dirbdamas Varšuvos, J. Smilgevičius priklausė Varšuvos lietuvių draugijai, kurios branduolių sudarė jvairių Varšuvos aukštųjų mokyklų lietuvių studentai. Jurgis Pešys, aktyvus lietuviškų sambūrių Varšuvos dalyvis ir Lietuvių savišalpos draugijos bei vėliau Vilniuje išteigtos Lietuvių mokslo draugijos narys ir rėmėjas, turėjo spaustuvę ir knygų leidyklą „Saturn“, kurioje dirbo nemažai lietuvių. Joje buvo 1905 metais išleistas Jono Smilgevičiaus sviesteininkystės vadovėlis.

Iki 1915 metų J. Smilgevičius vadovavo „Vilijos“ fabrikui, dalyvavo steigiant Vilniaus lietuvių kredito draugiją, buvo Lietuvių mokslo draugijos narys. 1917 metais vokiečių karinei administracijai leidus sušaukti konferenciją Vilniuje,

1905 metais Jonas Smilgevičius Palangos bažnyčioje suituokė su Stefanija Bucevičiūte, kilusia iš Laukos Hendrikavo dvaro (?). Jų pirmagimė Janina gimė 1908 metais Palangoje. Kada Jonas Smilgevičius grįžo į Lietuvą, tiksliai žinių nėra, manoma, kad 1910 metais. 1911 metų balandžio 16 dieną Jonas Smilgevičius kartu su J. Basanavičiumi ir kitais lietuviais išteigė bendrovę „Vilija“, kuri nupirko bankrutavusią Petro Vileišio geležies dirbinių gamykłą. Pradėjės dirbtį 1912 metų vasarą, J. Smilgevičiaus vadovaujamas, Vilniaus ūkio mašinų fabrikas tapo pirmaja lietuviška akcine bendrove. Fabrikas gaminio ir pardavinėjo žemės ūkio mašinas, jvairius žemės ūkio padargus. Netrukus bendrovė išplėtė veiklą: buvo įkurti filialai Kaune, Panevėžyje, Telšiuose, Utenoje, Joniškyje ir kitur. Aukštos kokybės „Vilijos“ gaminiai žemės ūkio parodoje Rostove 1912 metais buvo apdovanoti trimis sidabro medaliais, lietuviški gaminiai paplitė po visą Rusiją. Pirmojo pasaulinio karo frontui 1915 metų vasarą artėjant prie Vilniaus, ištaigos ir įmonės buvo evakuotos. Pagrindinė „Vilijos“ fabriko dalis atsidūrė Smolenske ir veikė iki 1918 metų rudens, kai bolševikinės valdžios buvo nacionaliuota. Lenkų okupuotame Vilniuje fabriku rūpinosi dr. Jonas Basanavičius. Viešėdamas Kaune 1920 ir 1922 metais jis buvo susitikęs su „Vilijos“ bendrovės nariais: J. Smilgevičiumi, A. Petraičiu, J. Ješaičiu, dėl fabriko reikalų, ga-vo pinigų fabriko remontui. Tiesa, nepakankamai – užteko tik smulkiems darbams atliliki. Matyt, kauniečiai nematė fabriko perspektyvos.

Apie 1912 metus Jonas Smilgevičius nusipirkė Užvenčio dvarą ir tame kūrė pa-vyzdinį pieninkystės ūki. Malūnė vietoj vandens rato pastatė turbiną, kuri gaminė elektros energiją dvarui ir miesteliui. Jono Smilgevičiaus pusbrolis, taip pat Jonas Smilgevičius, buvo hidrotechnikas, rūpinėsis hidrolektrinių statyba Lietuvoje. Tikriausiai jis išsumanė įdarbinti malūną gaminti elektrą. Užventyje augino tabako plantaciją, veikė lentpjūvė, plytinė, spirito varykla.

1938 metais Jonas Smilgevičius apdovanotas DLK Gedimino 2-ojo laipsnio ordinu. 1942 metų rugsėjo 27 dieną, eidamas 73 metus, Jonas Smilgevičius mirė Kaune. Palaidotas Užvenčio dvaro koplyčioje. 1998 metais palaikai perlaidoti Užvenčio miestelio

Jonas Smilgevičius darbavosi Organizaciniame komitete. Pasisakė dėl Šventosios uosto, santykių su lenkais, rusais ir vokiečiais ir kad dėl nepriklausomybės galima tartis tik su Vokietija. Grįžės į Užventį ieškojo patikimų kandidatų į konferenciją. Rugsėjo 18–22 dienomis Lietuvių konferencijos posėdžiuose J. Smilgevičius pasisakė ekonomikos klausimais, dėl ryšių su lietuviu užsienyje, dalyvavo diskusijose. Buvo išrinktas į Lietuvos Tarybą. Vasario 16 dieną Jonas Smilgevičius kartu su visa Taryba pasiraše Lietuvos Nepriklausomos Valstybės atkūrimo Aktą. Jonas Smilgevičius buvo vienas iš tų Tarybos narių, kuris nepraleido tikriausiai né vieno posėdžio.

1920 metais išteigė AB „Nemunas“. Fabrikas gaminė žemės ūkio mašinas, centrinio šildymo katilus, radiatorius, vamzdžius kanalizacijai, liejo ketaus gaminius statybai. 1927 metais „Trimitas“ rašė: „Fabrikas, sekdamas technikos pažangą, turi atatinkamas mašinas ir įrankius medžiui ir metalui apdirbtį. Fabrike nuolatos dirba apie 100 darbininkų. Be to, fabrike yra inžinerijos biuras, kurio tikslas paruošti planus ir įrengti jvairias dirbtuvės malūnui, lentpjūves ir t.t. Taip jau yra specialus centralinio šildymo, videntiekio ir kanalizacijos įrengimams skyrius, dėl to kontoros tarnautojų skaičius taipogi nemažas, apie 25 asmenis.“ Patirties, kaip organizuoti darbą, Jonas Smilgevičius įgijo dirbdamas Nobelio bendrovėje. 1934 metais AB „Nemunas“ susijungė su Klaipedos įmone ir pasivadino AB „Neris“, kuriai perleido mašinų gamybos ir ketaus liejklos veiklą. 1936 metais nupirkė bankrutavusio „Stiklo“ fabriko turštą Petrašiūnuose. Nupirkė Juodupės gelumbės fabriką ir įdiegė pažangią įrangą. 1940 metais bendrovė „Neris“ buvo nacionalizuota. Jonas Smilgevičius vienas pagrindinių akcinių bendrovės „Dubysa“, „Miškas“, „Sidabrinė lapė“ steigėjų ir akcininkų, vienas iš Lietuvos kredito banko įkūrėjų.

Nemažai asmeninių lėšų si-gnataras skirdavo labdarai, rė-mė naujos Užventyje bažnyčios statybą, buvo jos Statybos komiteto narys.

Jonas Smilgevičius užaugino šešis vaikus. Rūpinosi, kad jie išmoktų kuo daugiau užsienio kalbų. Janinos Smilgevičiūtės-Petrušienės nekrologe rašoma, kad ji gerai mokėjo šešias kalbas. Vaikai ir vaikaičiai savo tėvo ir senelio atminimui

Sveikiname

Jubiliejaus proga nuoširdžiai sveikiname Lietuvos Respublikos Prezidentę Dalią GRYBAUSKAITĘ. Linkime sveikatos ir tolimesnių prasmingų darbų Lietuvos labui.

LPKTS pirmininkas Gvidas Rutkauskas, LPKTS valdyba

Garbingo 85-ojo gimtadienio proga sveikiname Laisvės kovų dalyvę, Dainavos apygardos rysininkę, buvusią Irkutsko srities Ust Udinsko rajono tremtinę Janiną Bronislovą JASIUЛАITIENĘ.

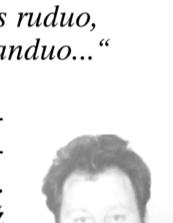
Linkime geriausios sveikatos, sielos ramybės ir Dievo palaimos.

LPKTS Prienų filialas

Garbingo 85-ojo gimtadienio proga sveikiname aktyvų LPKTS Rokiškio filialo narį, ilgametį tremtinį choro dalyvį Vytautą ARŽUOLAITI ir linkime sveikatos, sėkmės ir Švč. Marijos globos.

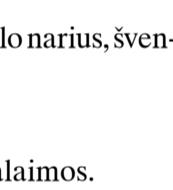
LPKTS Rokiškio filialas

„Gyvenimas blaškė jaunystę, kaip žiedlapius rudo, Brangi ji buvo, – pasakysi, – lyg dykumoj vanduo...“

80-ojo gimtadienio proga nuoširdžiai sveikiname buvusį tremtinį, LPKTS Rokiškio filialo pirmininką Joną Tautvilį ALEKSIEJU. Dėkojame už meilę Tėvynei, žmonėms, už pastatytus kryžius tremtinį atminimui. Linkime sveikatos ir Aukščiausiojo palaimos, išlaikyti kupiną vilties, meilės ir šilumos širdį.

LPKTS Rokiškio filialas

Nuoširdžiai sveikiname LPKTS Palangos filialo narius, švenčiančius jubiliejinių gimtadienį:

**Adeliją BAUŽIENĘ – 80-ajį,
Praną BRAZDAUSKĄ – 65-ajį.**

Linkime sveikatos, stiprybės ir Dievo palaimos.

LPKTS Palangos filialas

Gimtadienio proga sveikiname Aldoną NAVICKIENĘ.

*Metai skrieja ir bėga,
Jie duoda ir ima,
Jie džiaugias ir verkia
Kartu su mumis.*

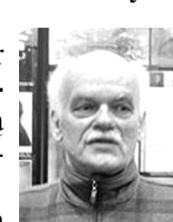
Linkime sveikatos, sėkmės, Dievo palaimos.

LPKTS Kauno filialas

Sveikiname ilgametį vaikų ir jaunimo chorų vadovą, aktyvų chorinio meno tradicijų, jaunosios kartos tautinės savimonės, lietuviškos muzikos Pietryčių Lietuvoje puoselėtoją, LPKTS Vilniaus skyriaus narę Aloyzą GURECKĄ, apdovanotą ordino „Už nuopelnus Lietuvai“ medaliu.

LPKTS valdyba

Sveikiname Druskininkų rezistencijos ir tremties muziejaus vadovą Gintautą KAZLAUSKĄ, už savanorystės kultūros sklidą apdovanotą Gabrieles Petkevičaitės-Bitės atminimo medaliu „Tarnaukite Lietuvai“.

LPKTS valdyba

kapinėse.

Jonas Smilgevičius užaugino šešis vaikus. Rūpinosi, kad jie išmoktų kuo daugiau užsienio kalbų. Janinos Smilgevičiūtės-Petrušienės nekrologe rašoma, kad ji gerai mokėjo šešias kalbas. Vaikai ir vaikaičiai savo tėvo ir senelio atminimui

įsteigė vardinę Jono Smilgevičiaus stipendiją Vytauto Didžiojo universiteto Ekonomikos ir vadybos fakulteto gabiavusiems studentams, kuri kasmet įteikiama Vasario 16 dieną.

**Meilutė PEIKŠTENIENĖ,
Signatarų namų vadėja**

Sėlynėje atidengtas paminklas

Lietuvos valstybės atkūrimo dieną Rokiškio kraštiečiai pažymėjo atidengdami paminklą Sėlynės kaime (Rokiškio kaimiškoje seniūnijoje), skirtą 1949 metų vasario 16-osios Lietuvos laisvės kovų sajūdžio Deklaracijos signatarui, mokytojui Leonardui Grigoniui-Užpalui įamžinti.

Kraštiečio mokytojo, Laisvės kovotojo Leonardo Grigonio-Užpalio (1905-1950) gyvenimo kelias buvo neilgas, tačiau prasmingas. Leonardas Grigonis tarpukariu aktyviai dalyvavo Rokiškio apskrities šaulių veikloje, buvo aktyvus visuomenininkas, tačiau svarbiausia – nuoširdus ir gerbiamas mokytojas.

Tarpukariu jaunas vaikinas, dar mokydamasis tuometinėje Rokiškio gimnazijoje, 1921 metais Pauliankos vienkiemyje, ūkininko Kuprio troboje, įkūrė Sėlynės pradžios mokyklą, į kurį susirinko aplinkinių kaimų vaikai. Taip prasidėjo kelis dešimtmečius trukusi mokytojo Leonardo Grigonio pedagoginė veikla. Energisingas mokytojas ne tik mokė vaikus, bet ir statė mokyklas. Pirmoji Leonardo Grigonio statyta mokykla sudegė 1939 metų žiemą. Naują, dažais kvepiančią mūrinę moky-

lą, statytą sunkiomis karo sąlygomis, vaikai pradėjo lankytis 1942 metais.

Gerbdami brangų savo mokytoją sėlyniečiai ir šiandien teigia, kad jis pasiaukojamu darbu ir lėšomis prisidėjo, kad vietoj buvusios vėl iškiltų naujos mokyklos pastatas.

1944 metų vasarą, artėjant frontui, Leonardas Grigonis-Užpalis pasitraukė į tuometinę Šiaulių apskritį, ištraukė į partizaninę veiklą, tapo Prisikeliimo apygardos vadu, vienu iš aštuonių Lietuvos laisvės kovų sajūdžio tarybos (LLKS) narių, kurie 1949 metų vasario 16 dieną Minaičių kaime, dabartiname Radviliškio rajone, pasirašė Lietuvos laisvės kovų sajūdžio Deklaraciją. Žuvo 1950 metų liepos 22 dieną Ariogalos apylinkių Daugėliškio miške.

Leonardo Grigonio mokyklos Sėlynėje neliko. Iki šiol Rokiškio krašto garbės piliečiui, Laisvės kovotojui mūsų krašte nebuvo jokio paminklinio žymens, todėl paminklo pastatymas buvo bendra pilietinė iniciatyva, prie kurios aktyviai prisidėjo Sėlynės kaimo bendruomenė, aktyvūs sajūdiečiai, visuomenininkai, muziejininkai.

Sėlynės bendruomenės pirmininkas

Vytautas Šukys teigė, kad nueitas ilgas kelias – nuo dokumentų tvarkymo, aplinkos paruošimo iki paminklo, kurio gamybą ir pastatymą finansavo Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centras, pastatymo. Tvarant paminklinę aplinką talkininkavo jaunieji šauliai, skautų jaunimas, visuomenininkai.

Vasario 16 dieną į paminklo atidengimo iškilmes Sėlynės kaime susirinko gausus svečių būrys.

Renginio vedėjai – Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sajungos Rokiškio filialo pirmininkė Jūratė Čypienė ir Sėlynės bendruomenės pirmininkas Vytautas Šukys – perskaitė sveikinimus, gautos paminklo atidengimo proga iš Lietuvos Respublikos Prezidentės Dalios Grybauskaitės, Atkuriamojo Seimo pirmininko Vytauto Landsbergio. Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sajungos apdovanojimai ir padėkos buvo išeikti Sėlynės bendruo-

menės pirmininkui Vytautui Šukiui ir kraštiečiui Raimondui Tarvydžiui. Tai jų rūpesčiu pelkėtoje žemumoje buvo įrengta graži vieta paminklui.

Atidengiant paminklą skambėjo Rokiškio buvusių tremtinių choros „Vėtrungė“ atliekamos dainos, kalbėjo buvę tremtiniai, politiniai kaliniai, svečiai, valdžios atstovai. Iškilmui metu buvo paskelbtas Lietuvos šaulių sajungos vado įsakymas dėl Leonardo Grigonio-Užpalio vardo suteikimo Rokiškio jaunuju šaulių 9-ajai kuopai.

Valius KAZLAUSKAS

Krauju aptaškytos dainos sugulė į knygą

Netikėtą dovaną artėjant Vasario 16-osios šventei savo skaitytojams įteikė Jonavos rajono savivaldybės viešoji biblioteka. Čia pristatyta kraštiečio Vaclovo Slivinsko sudaryta knyga „Aukštaitijos partizanų eilės ir dainos“.

Ivykiai ir jausmai

Renginį vedės Jonavos savivaldybės tarybos narės Vytautas Venckūnas pasidžiaugė gausiai įskaitykla atskubėjusiais jonaviečiais, kurie domisi, kaip tos iš Siabiro sugrįžusios, okupacinės valdžios

persekiotos ir ne kartą sušaudyto dainos išliko tautos atmintyje, tapo liaudies kūryba, mūsų tėvų, senelių kančias menančias dokumentais. Ne viena kurta miške, apkasuose ar paskutinę naktį prieš tremtį, tačiau prabėgus pusei amžiaus jos taip pat prisidėjo prie Atgimimo nuotaikų, padėjo atkurti nepriklausomybę.

Senamiesčio gimnazijos lietuvių kalbos ir literatūros mokytoja Lina Vaškevičienė, remdamasi literatūrologais ir savo patirtimi, priminė, kad rezistencijos laikotarpio dainos tiesiogiai susijusios su

Laisvės kova, pasipriekšinimu stalinizmo represijoms. Tiesą sakant, lietuvių kovinė dvasia atsispindi ir ne vienoje archaiškoje dainoje, menančioje kovas su kryžiuočiais ar grumtynes su caro armija. Vis dėlto dar gausėnė kūryba radosi 1918-1940 metais, taip pat po karo. Tai lémė dainuojamojį lietuvių tradiciją ir istorinę sumaištis. Beje, kiekvienam krašte daina savaip stilizuota, su kiek kitaip traukiama melodija, neretai pavartojant liaudies pasakų motyvus, užkodus palyginimus. Dažnai pasikarto-

jantis motyvas – partizano žūtis, tačiau ji per daug nedramatizuojama, nes ginti Tėvynę – šventa pareiga.

Cia toks stiprus patriotiškumo proveržis, kad žūstantysis net nepraso mergelės nuolat lankytijo kapą, dabinti gélémis, o tik „svarbu, kad puoštų Vyčio Kryžiaus kaspinai“.

„Nederėtų užmiršti, kad rezistencinio palikimo išsaugojimas – tai tikra istorija, nesumeluoti ivykiai ir jausmai“, – pabrėžė L. Vaškevičienė.

(keliamas į 8 psl.)

Žaliojo tilto skulptūroms panaikinta teisinė apsauga

Kovo 1 dieną Pirmosios nekilnoamojo kultūros paveldovertinimo tarybos posėdyje, vykusiam Kultūros paveldo departamento, balsuota panaikinti teisinė sostinės Žaliojo tilto ir keturių jų puošnių sovietinių skulptūrų apsaugą.

Vilniaus universiteto muziejaus direktorius Ramūnas Kondratis paaiškino, kad 16 amžiuje statyto tilto nėra – Žaliasis tiltas su Vyčiu buvo sunaikintas. Sovietų pastatytas kitas tiltas, o

skulptūros jų papuošė vėliau. „Tai – sovietų suprojektuotas ir pastatytas tiltas, neturintis nieko bendra su istoriniu Žaliuoju tiltu“, – sakė R. Kondratas.

Anot architekto, menotyros mokslo dr. Kęstučio Lupeikio, meninės vertės šie objektai neturi. „Jaunoji karta Žaliojo tilto skulptūrose galbūt ižvelgia tam tikrą atrakciją, šaržą. Aš nei atrakcijos, nei jų meninės vertės nematau. Man, kaip žmogui, kaip piliečiui,

vedant svečius per šį tiltą, būdavo gėda. Nežinodavau, kaip paaškinti, ką atsakyti, kodėl jie stovi“, – kalbėjo architektas. Anot K. Lupeikio, kai negalime renovuoti Lukiškių aikštės ir kitų svarbių objektų, mesti lėšas propagandinių reliktų restauravimui būtų nusikaltimas.

Nors posėdžio tema buvo panaikinti tilto ir keturių jo skulptūrų teisinę apsaugą, kai kurie tarybos nariai susirū-

pino tolesniu skulptūrų likimu. Jų nuomone, sovietmetis paliko tam tikrą įspaudą, todėl būtų gerai, kad tos skulptūros atsidurtų muziejuje. Esą kada nors tai bus įdomūs objektai. Dauguma tarybos narių nerekomendavo skulptūras perduoti ar padovanoti privačiam muziejui, o pasisakė, kad jos būtų perduotos valstybinį statusą turinčiam muziejui.

„Tremtinio“ inf.

Partizanų laidojimo vietoje pašventintas paminklas iš lietuviško riedulio

dentė Dalia Grybauskaitė įteikė padėkas ir Trispalvę.

Vis daugiau jaunimo

Šiomet Vasario 16-osios minėjimas tradiciškai prasidėjo vasario 15 dieną šv. Mišiomis Kruonio Švč. Mergelės Marijos Angelų Karalienės bažnyčioje ir, joms pasibaigus, eisena iš miestelio aikštės patraukė į Gojaus šilą, kur įvyko pagrindinė minėjimo dalis. Minėjimo svarbiausias momentas – paminklo pašventinimo ceremonija, kurią atliko vyskupas emeritas Juozapas Matulaitis. Žuvusiųjų už Tėvynės laisvę

atminimas buvo pagerbtas Krašto apsaugos savanorių pajėgų Dariaus ir Girėno apygardos 2-osios rinktinės karių šūvių salvėmis. Kalbėjo Kaišiadorių savivaldybės valdžios atstovai, svečiai iš sostinės. Tarp kalbų skambėjo ansamblį dainos. Pasibaigus oficialiajai dailiai žmonės vašinosi kareiviška koše ir arbata. Buvo neįmanoma nepastebėti, kad jaunimas sudarė absolūciai minėjimo dalyvių daugumą. Iš visos Lietuvos atvyko moksleiviai, studentai, jaunimo organizacijų atstovai. Daugelis iš jų iki Kruonio ateina pėsti. Kasmet nuo Rumšiškių taip atžingsnuoja Jūrų skau-

tai iš Kauno, pėsčiomis iš Kaišiadorių ir Elektrėnų ateina jaunieji šauliai. Tradiciškai jaunimas pasiliauka nakvoti kariškose palapinėse, kurias pastato visuomeninė organizacija „Vanagai“. Šiomet čia nakvojo net per 50 jaunuolių. Kai kiti renginio dalyviai išsiskirsto ir nutyla šurmullys, girios tyloje pasigirsta jaunų žmonių dainuojamos partizaniškos dainos, ir jų melodijos nukelia į tuos toli gražu ne romantiškus partizanų kovų laikus ir padeda suvokti, koks trapus yra mūsų laisvas komfortiškas pasaulis ir kokių aukų kaina tai pasiekta.

Gintaras MARKEVIČIUS

(atkelta iš 1 psl.)

Tą naktį Laisvės kovotojai, persikėlę per Nemuną, Lietuvos Neprilauso mybės dienos proga Kruonio miestelyje ketino iškelti Lietuvos Trispalvę, tačiau Darsūniškio miške susidūrė su sovietų kareiviais. Kautynėse žuvo Jurgis Krušinskas-Žiedelis, Stasys Lekavičius-Gulbinas ir Pranas Žukauskas-Šalmas. Trijų partizanų žūties data buvo pasirinkta kaip kasmet išvakarėse rengiamo Vasario 16-osios minėjimo Kruonyje data.

2013 metais šio renginio organizatoriams Lietuvos Respublikos Prezi-

Stanislavos vargai ir kančios Sibire, Intos lageryje

Kai Stanislava Kontrimaitė jaunystėje gyveno pas tėvus, aš, dar būdamas vaikas, pas juos dažnai apsilankydavau. Mano šeima gyveno Kumpikuose, Kontrimaitės – Smeltės kaime. Iš penkių seserų Kontrimaičių Stasė ir Albina buvo labai gražios mergos – abi šviešiai geltonais plaukais, o kai juokdavo, žanduose atsirasdavo duobutės. Tad kaimo bernai, jas pamatė šokiucose, ne vienas virpindavo kinkas. Išsižiojė apsilaiždavo, kai seilė nutišdavo. Jos ir linksmos buvo, visada gražiai apsirengusios. Tikros čiauskutės, su visais pažuokaudavo, nė vieno berno neužgaujodavo. Gyvenome, kaip sakoma, prie „rubežiaus“ – tarp Kumpikų ir Smeltės kaimų. Atstumas nuo Kontrimų iki mūsų – koks kilometras.

Buvau pokario mokinys. Kai 1947 metais Kumpikuose atidarė pradžios mokyklą, ėjau į pirmą skyrių. Labai patiko mokyklos. Mano mama buvo našlė. Su Kontrimų šeima sugyvenome gerai. Kontrimų duktė Stasė lankė iš pradžių Šventosios, vėliau – Palangos gimnaziją. Nuo mažens labai gerbiau ir mylėjau knygas. Kai Stasė grįždavo iš gimnazijos atostogų, duodavo man knygų su paveikslėliais. Stasėbūdavolabaigera, švelni ir draugiška, nors ir daug vyresnė. Daug ką man paaiškindavo, atiduodavo priراšytus sąsiuvinius. Aš juos saugodavau. Gailiuosi, kad jos dovanų neišsaugoju iki šiol. Dabar būtų įdomu pavartyti.

Kiek man žinoma, S. Kontrimaitė teužbaigė 10 klasį, kai ją suėmė sau-gumas už tai, kad ši pranešdavo „miško broliams“ apie stribų veiklą kaimuose. Iš pradžių kalino Klaipėdos ir

Albina ir Stanislava Kontrimaitės

Pravieniškių kalėjimuose. Tas kančias teko iškentėti trejus metus. Po to buvo teismas. Nuteisė 10 metų sunkiuju darbų kalėjimo ir išvežė į Intos lagery. Ten išbuvo septynerius metus. Darbai buvo sunkūs. Pjovė mišką rankiniu dvitraukiu pjūklu, šakas genėjo kirviu. Kai iš ryto atsikeldavo, viskas būdavo užpustytą sniegų. Sniego buvo iki metro storio. Pirma reikėjo tas sniego pusnis atsikasti. Ir taip diena iš dienos. Teko ir pabadauti.

Kai Kontrimaitė 1959 metais grįžo į Lietuvą, buvo sulysusi kaip skiedra. Apsigyveno Kretingoje. Jau lageryje buvo susituokusi su Broniumi Viskontu. Tik Santuokos Sakramentą priėmė tėviškėje, vestuves atšventė tėvų sodyboje.

Tėvai po karos gyveno ūkiškai, dirbo 12 hektarų žemės, turėjo ir gabalą

miško. Pastatai buvo dideli, tvarkingi, senovinio stiliaus, stogai – šiaudais dengti, kaip ir daugelio to meto sodybų. Šeimoje buvo užaugusios penkios dukterys ir sūnus.

Kontrimų šeima daug padėdavo mano mamai. Stasės brolis Vytautas su arkliais išveždavo mėšlą, išdirbdavo žemę ir apsėdavo javais ir bulvėmis. Turėjome tik keturis hektarus, kad ir mažai, mama viena nieko negalėjo padaryti, maitintis reikėjo. Ir Stasės sesuo Barbora daug mums padėdavo. Taip po karos ir vargome.

Kartą Kontrimus aplankė skaudžiai nelaimė. Kontrimų šeima turėjo paveldėjusi giminių ūkį Medsėdžiuose. Tėvas Jonas Kontrimas su sūnumi Vytautu ten augino linus. Linai visais laikais buvo paklausiai prekė. Nuimtas linus džiovindavo daržinėje. Vieną naktį moterys pamatė, kad daržinė skendi liepsnose. Arti prieiti jau nebegalėjo. Tik kai daržinė sudegė visai ir liepsnos buvo užslopintos galutinai, J. Kontrimo dukterys Magdė ir Barbora prisartino prie nuodėgulių krūvos. Niekaip negalėjo suprasti – duris rado sveikas, nesudegusias, tik aprūkusias dūmais. Pastebėjo, kad jos stipriai užraišiotos grandinėmis. Tėvai su sūnumi rado visai sudegusius. Vytautas buvo prie pat durų, o jų atidaryti negalėjo...

Buvo girdėti visokių kalbų, tačiau kaip buvo iš tikrujų, niekas nebegali atsakyti.

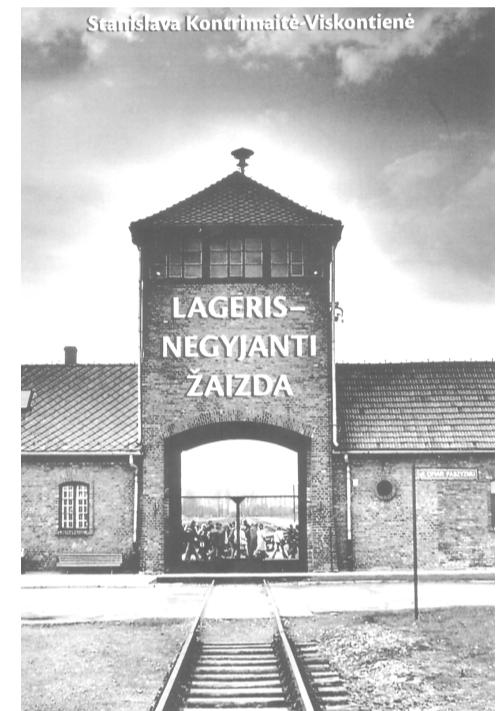
Grįžusi iš lagerio S. Kontrimaitė-Viskontienė su vyru Broniumi tėviškėje neužsibuvo. Apsigyveno Kretingoje. Abu buvo darbštūs. Kai prasigyveno, pasistatė mūrinį dviejų aukštų namą.

Šeimoje užaugo duktė ir du sūnūs. Dabar Viskontų vaikai jau sukūrė savo šeimas. Stanislavai sulaukė 82 metų. Daug iškentėjo Sibire, kaip ir daugelis kitų ištremtų Lietuvos žmonių, bet ir dabar sveika, stipri. Dažnai su ja pasiňekame telefonu.

Stanislava parašiusi ir išleidusi knygą „Lageris – negyjanti žaizda“. Knygoje daug nuotraukų. Tik gaila, kad ti ražas mažas. Leidybą parėmė jos vaka ir vaikaičiai. Knygoje surašyti visi jos vargai ir kančios, kurias teko iškentėti Intos lageryje per septynerius metus.

Stanislava žada parašyti ir antrą knygą apie visą savo šeimos gyvenimą. Tad ir linkiu jai kuo geriausios sékmės.

Juozas BAUŽYS

Leliškių mūšis

vai 1918 metais tokią ginklų, kaip mes, neturėjo ir tai karą laimėjo ir mes laimėsime. Pavasarį baigsis karas ir kiekviena valstybė atsitrauks prie savų „rubežių“, be to, dar mums Vakarai, Amerika padės ir mes būsime laisvi, tik turėkime kantrybės“.

Tą vėlą vakarą priekyje važiavo mūsų arkliai su partizanų manta, o mes įėjome po du vorele. Spaudė šaltukas, sniegas po kojomis girgždėjo. Žygiavome per Jegaudžių kaimą. Partizanas Fabijonas Grigaliūnas-Markė iš Skamarakų kaimo pasakė, kažin ar neteks susipikekti. Taip ir įvyko. Mūsų būrys apsistojome Biržų rajono Pabiržės valsčiaus Šnikščių kaime pas ūkininkus Joną Vėbėją ir Joną Samošką, jie abu buvo vadinami „amerikonais“. Mums pasakė, kad tą dieną aplinkiniuose kaimuose siautėjo girti Pabiržės skrebai. Jie apsinakvojo gretimame Butniūnų kaime pas ūkininką Kazimierą Kairį. K.Kairys ką tik buvo grįžęs iš fronto, kaip invalidas netekės rankos, gyveno mūriname name. Vėliau K.Kairys pasakojo, kad skrebai visą naktį buvo labai neramūs, nes girgždėjo, kad gretimame Šnikščių kaime pas Joną Samošką labai lojo šunys. Ta naktis buvo tylia, rami. K.Kairys sakė, kad skrebai šnekėjo ryte važiuosiantys pas Joną Samošką sužinoti, dėl ko taip šunys lojo, ir tuo pačiu išgersiantys alaus. Skrebai sužinojo dėl ko šunys lojo, bet alaus neišgérė, nes jo nebuvo.

Partizanų būrys „Laisvė“ buvo apsistojęs Pasvalio rajone, Varžų kaime pas ūkininkus. 1945 metų vasario 20-osios vakare mūsų būrys, netoli šimto partizanų, iš Varžų kaimo išvažiavo. Išvažiuojant mūsų vadas Vytautas Šatas pasakė kalbą, visus padrąsino: „Vyrai, būkite ramūs, nenusiminkite, mūsų tė-

Monumentas 1944–1952 metais kritusiems už Laisvę Gerkiškiuose, Biržų rajone

kaimo keliuku atvažiuojapora rogių ginkluotų vyrų. Mums visiems įsakė būti ramiem, nesiroyti, gal pravažiuos pro šalį, bet skrebai suvažiavo tiesiai į J.Samoškos kiemą. Įvyko susišaudymas, vienas skrebas dar spėjo per virtuvės langą įmesti granatą. Granatasprogo ant „plytkos“, iš mūsų vieną sužeidė. Skrebas prie namo kampo buvo nukautas. Kiti skrebai, pamatė, kad mūsų daugiau, viską

palikę pradėjo bėgti kaimo keiliukui į Pabiržės pusę, Daudžgirių kaimą. Skrebai buvo pavyti ir nukauti, gal tik pora pabėgo, kažkaip užsimaskavo sniege, paskui pasigavo pravažiuojančias roges. Grupelė mūsų partizanų Daudžgirių kaime susitiko su ginkluotais vyrais ir paspaudė vieni kitiemis ranką. Tik tada suprato, kad susidūrė su priešu. Dar iki šiol neaiškių aplinkybės, kaip ten buvo. Supratę, kad sutiko skrebus, metėsi į šalį ir bėgo į Raudoniukų kiemą, bet prie šulinio buvo nušauti. Taip žuvo Balis Sirbikė, mano brolis Jonas Adomavičius iš Gaižiūnų kaimo ir Valavičius nuo Ančiškių. Pabėgo tik broliai Vaškai nuo Vabalninko. Mūsų partizanai susirinko priešopalikus ginklus, šaudmenis ir skubiai traukėsi iš Šnikščių kaimo į Pasvalio pusę. Apsistojo prie Margės miško, beržynėlyje, Leliškėse. Sužeistus išvėzėme į kaimą,

o patys, susėdė ant griovio šlaito, valgėme, šnekėjome. Tuo metu užskrido lėktuvas, žemai apsuko ratą ir nuskrido. Kažkas iš mūsų norėjo šauti, bet susilaike. Vėliau paaiškėjo, kad tai buvo žvalgybinis lėktuvas. Popietę, apie 14 valandą, mūsų sargyba pranešė, kad supa karriuomenę. Įsakymas – pasiruošti, ir prasidejo kautynės, kurios tėsėsi iki vakaro. (keliamas į 8 psl.)

Rytui auštant sargyba pranešė, kad

2016 m. kovo 4 d.

Vasario mėnesį gimusių signatarų paminėjimas

Vasario 25 dieną Istorinėje Lietuvos Respublikos Prezidentūroje Kaune buvo paminėti 1918 metų Lietuvos Nepriklausomybės Akto signatara, gimę vasario mėnesį. Reginys pradėtas signataro Aleksandro Stulginskio, gimusio 1885 metų vasario 26 dieną, – antrojo Lietuvos Respublikos Prezidento, agronomo, Ūkininkų sąjungos steigėjo ir pirmininko – pristatymu ir pagerbimu, kurį paruošė politologas Vytautas Keršanskas ir Seimynarys dr. Paulius Saudargas. Jis rodydamas skaidres apžvelgė 2012 metais vykusią ekspediciją po Krasnojarsko kraštą Prezidento A. Stulginskio tremčiai atminti.

Su signataro Jono Smilgevičiaus, gimusio 1870 metų vasario 12 dieną – ekonomisto, bankininko, įvairių akcinių bendrovių steigėjo ir dalinininko, visuomenės veikėjo – gyvenimu ir veikla supazindino Meilė Peikštenienė, Vilniaus signatarų namų vedėja. (Jos pranešimas spausdinamas atskirai.) Apie jauniausią 1918 metų signatarą Kazį Bizauską, gimusį 1893 metų vasario 14 dieną, kalbėjo IX Forto muziejaus ekskursijų vadovas, istorikas Deimantas Ramanauskas.

Skelbimai

Kovo 5 d. (šeštadienį)
11 val. LPKTS Kėdainių filialo būstinės salėje (Didžioji g. 41) įvyks Kėdainių filialo ataskaitinis rinkiminis susirinkimas.

Lietuvos Nepriklausomybės atkūrimo dienos minėjimas Kaune:

Kovo 11 d. (penktadienį)
10 val. šv. Mišios Kauno Šv. Mykolo Arkangelo (Igulos) bažnyčioje,

11.30 val. varpu muzikos koncertas Vytauto Didžiojo karo muziejaus sodelyje,

12 val. iškilmingas minėjimas, Vyčio Kryžiaus ordino vėliavos pakėlimo ceremonija, gėlių padėjimas prie paminklų Vytauto Didžiojo karo muziejaus sodelyje.

LPKTS Kauno filialas

Kovo 5 d. (šeštadienį) 10.30 val. LPKTS buveinės salėje (Laisvės al. 39, Kaune) įvyks TS-LKD PKTF tarybos posėdis. Frakcijos tarybos narius kviečiame dalyvauti.

Kovo 8 d. (antradienį) 16 val. LPKTS salėje (Laisvės al. 39) įvyks LPKTS Kauno filialo narių ataskaitinė rinkiminė konferencija. Kviečiame visus narius aktyviai dalyvauti. Bus galima sumokėti nario mokesčių. Knygynėlyje įsigytį knygų tremties ir rezistencijos tematika.

Kovo 13 d. (sekmadienį) įvyks LPKTS Šilalės filialo ataskaitinė rinkiminė konferencija. 12 val. šv. Mišios Šilalės parapijos Pranciškaus Asyžiečio bažnyčioje. Po pamaldų – konferencija Kultūros centro mažojoje salėje (Basanavičiaus g. 12).

Malonai kviečiame dalyvauti.

Kovo 17 d. (ketvirtadienį) 15 val. LPKTS salėje (Laisvės al. 39, Kaune) įvyks knygos „Tremties vaikai. Antroji knyga“ pristatymas.

Dalyvaus leidinio autorius Stanislovas Abromavičius, prisiminimais dalins knygos herojai, bus pagerbtai paaukojusieji lėšų knygos leidybai.

Aukotojai ir knygos herojai galės atsiimti po jiems skirtą egzempliorių. Bus galima įsigytį knygų.

ISSN 2029-509X

Tremtinys

Leidėjas Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sąjunga

www.lpkts.lt

Redaktorė Jolita Navickienė
Redakcija: Dalia Maciukevičienė, Vesta Milerienė
Maketavo Ignas Navickas

Adresas: Laisvės al. 39, 44309 Kaunas, tel. (8 37) 323 204
el. paštas: tremtinys.redakcija@gmail.com

Įmonės kodas 300032645
Ats. sask. Nr. LT18 7044 0600 0425 8365, AB „SEB“ bankas

ILSÉKITĖS RAMYBĖJE

Onutė Šalčiūtė-Buivydienė
1922–2016

Gimė Pakumprio k. Prienų r. Mokėsi Prienuose, baigė Kauno mokytojų seminariją. Dirbo Priešnamių aps. Švietimo skyriuje. Antisovietinė veikla pradėjo 1945 m. Buvo drąsi Tauro apygardos ryšininkė, slapyvardžiu Anuška. Priklausė 25 kuopai, kurių vadovavo Šapoka-Valteris. Areštuota 1948 m., nuteista 10 m., išvežta į Kazachstano lagerius. Kalėjo Karabaso, Spasko, Aktaso, Karagandos 14-os plyninės ir Dolinkos lageriuose. 1956 m. išleista į laisvę grįžo į Lietuvą. Sunkiai sekėsi prisiregistravoti. Ištekėjo už politinio kalinio Vytauto Buivydą, užaugino dukterį, gyveno Kaune. Nuoširdžiai užjaučiamė artimuosis.

LPKS Kauno skyrius

Albinas Bagdonavičius
1928–2016

Gimė Širvintų r. Čiobiškio sen. Rusių Rago k. ūkininkų šeimoje. 1948–1951 m. buvo Didžiosios Kovos apygardos partizanu. 1951 m. suimtas ir išvežtas į Vorkutos kalėjimą. 1958 m. grįžo į Lietuvą, apsigyveno Širvintose, su žmona Veronika sulaukė trijų vaikų. Dirbo statybų sektoriuje brigadininku. Atkūrės Lietuvos nepriklausomybę įstojo į Lietuvos karių savanorių gretas.

Palaidotas senosiose Širvintų kapinėse.

Užjaučiamė žmoną bei vaikus su šeimomis.

Kavaliauskų šeima

Skelbimai

Prašome prisidėti prie dr. Vinco Guduko atminimo įamžinimo

Šviesios atminties dr. Vinco Guduko (1947–2016) atimieji ir bičiuliai 70-ųjų jo gimimo metinių proga (iki 2017 m. balandžio 14 d.) yra sumanę išleisti biografinių leidinių apie Vinco Guduko gyvenimą, veiklą, tarnystę žmonėms ir valstybei. Prašome jo buvusius bendražygius, bendraminčius, bendradarbius, pacientus ir kitus geros valios žmones parašyti trumpus atsiminimus tema: „Kokį pėdsaką, išpūdį mano gyvenime paliko *Vincculis iš Raicinykų* – gydytojas, karininkas, aviatorius, politikas, šaulys, tiesiog Žmogus“.

Prašytume atsiminimus, nuotraukas, dokumentus, netgi senus jo rašytus receptus siųsti el. paštu: vidzgiris@gmail.com arba susisiekti tel. 8 614 70 978 iki 2016 m. spalio 1 d. Pasiūlyti dokumentai, nuotraukos bus nuskenuoti.

Gintaras Lučinskas

Kryžkalnio memorialo žuvusiems Kęstučio apygardos partizanams statyba netrukus bus baigtą. Liko nutiesti kelią, iškloti trinkelėmis aikštelių, iškalti daugiau nei tūkstančio žuvusiuų pavardes.

LLKS nuoširdžiai dėkoja aukotojams, kurių dėka 2015 metais užbaigtą koplyčia. Dėkojame Veprių bažnyčios klebonui kunigui G. Naudžiūnui ir Veprių bendruomenės VO „SOS Vepriuose“ diretorui R.P. Šauliui už išsaugotą ir Kryžkalnio koplyčiai padovanotą bronzinį varpą.

Kviečiame prisidėti prie užbaigimo darbų.

LLKS prezidiumo pirmininkas dim. plk. Jonas Čeponis

Patikslinimas

Vasario 20 dieną įvykusiame LPKTS valdybos posėdyje ir „Tremtinys“ Nr. 8 (1174) straipsnyje „Posėdžiavo LPKTS valdyba ir taryba“ pateikta netiksli informacija dėl G. Kazlausko apdovanojimo G. Petkevičaitės-Bitės atminimo medaliu.

Patiksliname, kad Druskininkų rezistencijos ir tremties muziejaus vadovas G. Kazlauskas LPKTS teikimu apdovanotas G. Petkevičaitės-Bitės atminimo medaliu „Tarnaukite Lietuvių“.

Rasa Duobaitė-Bumbulienė, LPKTS valdybos pirmininkė

Spausdino spaustuvė
UAB „Morkūnas ir Ko“,
Draugystės g. 17, Kaunas

2 spaudos lankai
Tiražas 1940 egz.

Kaina
0,60 euro

Projektą „Lietuvos Laisvės kovų, tremties ir tautos netekcių atspindžiai“ remia

S P A U D O S ,
R A D I O I R
T E L E V I Z I O S
R É M I M O
F O N D A S

Ažuolėlis pučiamas vaitoja...

„Anykščių šilelio“ autoriaus, lietuvių literatūros klasiko, vyskupo Antano Baranausko sesuo Rozalija 1853 metų rudenį ištakėjo už Piktgalio kaimo ūkininko Mataušo Zlatkaus. Sutuoktiniai užaugino penkis vaikus. Šie Antano Baranausko vaikaičiai, pasklidė po Anykščių kraštą, sukūrė savo šeimas, dirbo žemę, ūkininkavo. Viena duktė ištakėjo už Antano Balaišio, gyveno Klykūnų kaime, turėjo 19 hektarų žemės. Vėliau šį ūki paveldėjo jų sūnus Klemensas. Jis tarnavo Lietuvos kariuomenėje, susipažino su Panevėžio krašto dora, darbščia ir pamaldžia mergina Valerija Gumbinaite, ją vedė.

Gražū, laimingą Klemenso ir Valerijos gyvenimą nutraukė sovietinė okupacija, raudonasis teroras, represijos neaplenkė ir Balaišių šeimos. 1946 metų rudenį Klemensas Balaišis buvo suimtas ir nuteistas 10 metų kalėti už ryšius su partizanais. Pateko į lagerį Tolimuosiųose Rytuose, Chabarovsko srities Stibrų gyvenvietėje. Ten išbuvės pusėtūkst metų, 1951-ųjų birželio 29-ąją Klemensas Balaišis žuvo – prispaudė rastas. Artimiesiems nepavyko suzinoti, kur jis palaidotas.

Anykštėnė Klemenso duktė Emilia Zubrickienė išsaugojo keletą iš lagorio rasytų tėvo laiškų, persmelktų ilgesio, meilės gimtinei, savo artimiesiems. Perskaite porą skaitytojams čia pateik-

tū laiškų, įsitikinsite, kad jie turi ne vien dokumentinę reikšmę. (1951 metų liepos 17 dieną rašytas laiškas buvo pasakutinis, po dylikos dienų Klemensas žuvo.) Poeto Antano Baranausko se-sers vaikaitis, paprastas valstietis, taip pat buvo poetiškos sielos žmogus. Duktė Emilija prisiminė, kad jis buvo pri-rašęs pilną storą sąsiuvinį dainų, tačiau per tas pokario sumaištis dinga.

Vygandas RAČKAITIS

„Jau sužėlė tie dirvonai, mano išputrenti, ir išnyko tie takeliai, kur buvo išminti. Vėl žaliuoja tas miškelis, kur ginčiais iškirstas, laukia grįžtant to artojo, kad šakas surinktu.. Laukia žmona grįžtunt vyra, laukia kaimyno šeimyna. Tuo keleliu pro miškelį pinki jauni éjo, ant kalnelio stovédami rytuosna žiūréjo, ar negrižta, atvažiuoja iš tolimo krašto. Oi, vaikeliai, mano brangūs, Rytuos nežiūrékit, neatéjo laikas grįžti, reikia dar kinteti. Kai pūs vėjas vakarą, laukit grįžtant kalinių. Kalinys vėlai sugriš, pirma Sargis pasitiks. O jūs, mano giminėlės, manės nematysta, aš sugrišiu, tik pasenes jumis aplunkysiu. Aplunkysiu tuos kaimynus, kur mane maitino, daug naujienu pasakysiu iš šitos gadynės. Nuvažiuosiu ir pas tave, meilioji sesele, apsakysiu savo vargus tolimo kraštelio. Ten prie sklepo ažuolėlis pučiamas vaitoja, kad negrižta šeimininkas

iš tolimo krašto. Oi, šakotas ažuolėli, tu neaimamuoki, sugriš sugriš šeimininkas, kai pražydés sodas. Jau pražydo slyvos, vyšnios ir pati sodyba, vis negrižta tas kaimynas į savo Tėvynę. Oi laimingas ašei būčia, kad Lietuvon vėl pakliūcia. Aš nuaičia ant kapinių save nurodant, graudžiom ašarom paliečiau, gèles atgaivincia, sukalbēčiau švintą malda už Tėvelius savo, kad Aukščiausias jū nebautų už nuodėmes mano... Klemas 1950 m. VIII/2“

čia ir ją užvaduočia, rankas nuvargusias aš jai išbučiuočia už jos gerą širdį, kad mane užaugina ir nuo viso pikto vis gražiai mokino. Dabar kad galėčia iš kapų prikelti, savo ašarėlėm kojas jai nuplaučia, rankas išbučiuočia ir pergelta širdį aš jai atiduočia. Kad manės sulauktų ant savo kapelio ir mane užkasąt i gilią duobelę, ramiai sau ilsciaus prie savo močiutės ir brangaus tévelio. Klemensas 1951 VI/17“

„Brangi mano žmona Vale ir jūs, mylimieji vaikeliai!

Sveikinu jumis ir siunčiu jums širdingiausius linkėjimus, ir linkiu jums stipriausios sveikatos. Aš pranešu jums, kad esu gyvas ir sveikas, ir fiziiniai visi kitoks žmogus, kaip kad anksčiau buvau amžinas ligonis. Jūsų parama mane labai sustiprino, ir gery kaimynų, ir giminėjų. Žinot gerai, kad aš čia vienas kaip paukšteli, be sparnų išmetas iš lizdo. Vienas gulu, vienas keliuos, vienasvalgau, vienas dirbu, vienas kalbu, vienas ir vienas. Kaip sandras, kurs po balas rankioja varles vienas, teip ir aš vienas. Bet aš nenuobodžiau, esu sveikas, dirbu medžio ir kito apdirbimo pramonėje, tik labai liūdnai, kad labai retai gaunu jūsų laiškus. Šiai metais gavau tik du laiškus. Antrašas mano tas pats, kaip anksčiau buvo.

Sudiev, K.B.“

Krauju aptaškytos dainos sugulė į knygą

(atkelta iš 5 psl.)

Nestigo diskusijos ugnėlės

„Laisvės kovų įvykiai domiuosi nuo pat jaunystės. Mano krašte, netoli Bukonių, pamenu, tos kovos dar ilgai nerimo, apie jas sklandė įvairūs liudininkų pasakojimai. Tačiau ilgi dešimtmeečiai einant inžinieriaus pareigas neleido šia kraštotoyros sritimi giliau užsiimti, susikaupti darbui su plunksna. Dabar, tapęs pensininku, bandau susirasti tuos žmones, kuriuos kadaise pažinojau, užrašyti tai, kas rankraščių pavidalu guli muziejuose, senų sodybų stalčiuose ar visai atsitiktinai dar aptinkama. Šiame leidinyje, manau, ypač vertingi eilėraščiai, kuriuos parašė partizanas Albinas Bilinkevičius-Baltis, o Vadokliuose gyvenanti senolė Kazimiera Kisielienė per keletą dienų man parengė tris sąsiuvinius su 98 dainomis. Kai ką teko persispausdinti iš 1947 metų pogrindinio laikraščio „Lietuva brangi“, kai ką – iš

kitų kraštotoyrininkų rinkinių, talkinant Kėdainių, Ukmergės muziejams“, – pasakojo knygos autorius, kaip dėdamas grūdą prie grūdo sudėjo šį aruodą.

Nušnarėjus per salę nuomonei, kad ne visi lietuviai dorai priešinosi okupantams, dalis, dėdamiesi dideliais patriota, net kolaboravo su vokiečiais, žodži tarė buvusio partizano Danieliaus Vaitelio sūnėnas. Anot jo, dėdė, nors ir stažavosi Vokietijoje, niekada nebuvo hitlerininkų, besiruošiančių invazių Rytuose, šalininkas. „Aš įvykdysiu jūsų užduotį – išminuosiu Aleksoto tiltą, bet leiskite man dėvėti Lietuvos karininko uniformą“, – sakė jis 1941-aisiais, karo išvakarėse“, – prisiminė sūnėnas savo tėvo atpasakotą faktą.

Sovietų okupacijos valdžios susidorojimo su tauta liudininkė ir dalyvė Veronika Gabužienė, dėkodama knygos autorui, teigė, kad jai šie faktai – savotiškas grįžimas į praeitį ir at-

minim atnaujinimas.

„Dažnai girdžiu įvairias nuomonės apie rezistentų asmenines savybes, bet manau, kad svarbiausia – jų suvokimas, kad vienintelis kelias tautai – demokratija“, – dėkodamas renginio sumanytojams ir organizatoriams kalbėjo buvęs pirmasis Jonavos rajono meras Edmundas Simanaitis.

Partizanų tema dar neišsemta

„Laikas visiems suvokti, kad be karpo karo nebūtų ir šių dienų Lietuvos“, – tarsi apibendrindamas kalbėjusių nuomonės apie tautos pasipriešinimo okupacijai peripetijas, sakė V. Venckūnas.

Bibliotekininkai ir bendraminčiai knygos autorui įteikė baltų rožių, Šilų moterų ansambliu, renginyje traukusiame ne vieną knygoje išspausdintą dainą, – „Taurostos“ almanachą. Ne vienas į namus išsinešė ir Vietos veiklos grupės padėtą išleisti knygą, papraše

garbaus kraštotoyrininko autografo. Tikėkimės, kad A. Slivinskas, per kelerius metus parengęs ne vieną rezistencinės tematikos knygą, ir ateityje nepristigis idėjų, o valdžia – lėšų jo leidiniams.

Marius GLINSKAS
Jonavos „Naujienos“ Nr. 13 (4212),
2016 m. vasario 19 d.

Leliškių mūšis

vardės. Po kautynių kaimo merginos dainavo: „Omūsų broliai po Leliškių / Sukniubo tyliai – nesikeis, / Raudojo rožėm saulei švintant / Žiedai karūnų ant obelų“.

Leliškių kautynėse žuvo 25 partizanai: Jonas Adomavičius, g. 1921 m., Bronius Antanavičius, g. 1922 m., Juozas Aukštikalnis, g. 1920 m., Jonas Baltrėnas, g. 1917 m., Jonas Gesevičius, g. 1920 m., Juozas Gisionis, g. 1919 m., Jonas Indriliūnas, g. 1902 m., Mamaras Indriliūnas, g. 1920 m., Jonas Karčiulis, g. 1912 m., Jonas Marazas, g. 1911 m., Bronius Mažeika, g. 1920 m., Juozas Poška, g. 1913 m., Povilas Re-

kašius, g. 1914 m., Kazimieras Rožėnas, g. 1926 m., Jonas Simonavičius, g. 1926 m., Boleslovas Sribikė, g. 1925 m., Povilas Tarvydas, g. 1924 m., Vincas Urbonas, g. 1916 m., Balis Valavičius, Petras Valinskas, g. 1922 m., Jonas Žitkevičius, g. 1911 m., Povilas Žitkevičius, g. 1927 m., Stasys Tarvydas, g. 1924 m., Algis Vaičiulionis, g. 1914 m., Povilas Taučkėla, g. 1924 m. Trijų kūnai buvo nuvežti į Krinčiną ir išniekinti, kitų – į Pabiržę. Šnikščių kaimo ūkininkai Jonas Samoška ir Jonas Vėbra tą pačią vasario 21 dieną buvo arestuoti ir uždaryti Biržų NKVD rūsyje, kankinti ir dingo be žinios, vėliau kaž-

kas iš tremtinių pranešė, kad jie, vežami į Sibirą, abu mirė vagone.

Kiek prieš žuvo, dabar jau niekas nepasakys. Vietiniai žmonės šnekėjo, kad buvo išvežti du sunkvežimiai nukautuojų.

Gerkiškių kaimo kalva, prie Tatulos upelio kranto, netoli Pabiržės, aplaista mūsų brolį, tėvą, sesių krauju ir motiną ašaromis. Čia į duobes buvo sumesti mūsų broliai partizanai ir eilinių kaimo žmogeliai, nukankinti Pabiržėje per tardymus.

Antanas ADOMAVIČIUS,
Leliškių mūšio dalyvis, karys savanoris, buvęs politinis kalinis